

biblioteca rao

*Agatha
Christie*

AUTOBIOGRAFIA

editura rao

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CHRISTIE, AGATHA

Autobiografia / Agatha Christie; trad.: Adania Folea prin Lingua Connexion

- București: Editura RAO, 2013

ISBN 978-606-609-539-6

I. Adania Folea

II. Lingua Connexion

821.111-94=135.1

Editura RAO

Str. Bârgăului 9-11, București, România

www.raobooks.com

www.rao.ro

AGATHA CHRISTIE

An Autobiography

© 1977 Agatha Christie Limited

Toate drepturile rezervate

AGATHA CHRISTIE® este marcă înregistrată a
Agatha Christie Limited în Marea Britanie și/sau în restul lumii
Toate drepturile rezervate

Credite fotografice © The Christie Archive Trust

Fotografia copertei © Guliver/Mondadori

Traducere din limba engleză

ADANIA FOLEA

prin

LINGUA CONNEXION

© Editura RAO, 2012

Pentru versiunea în limba română

2013

ISBN 978-606-609-539-6

CUPRINS

	Prefață / 7
	Cuvânt-înainte / 11
PARTEA I	Ashfield / 17
PARTEA A II-A	„Fete și băieți, veniți afară la joacă“ / 92
PARTEA A III-A	Copilul crește / 159
PARTEA A IV-A	Flirturile, curtatul, nunta și căsătoria / 230
PARTEA A V-A	Războiul / 313
PARTEA A VI-A	În jurul lumii / 402
PARTEA A VII-A	Tărâmul fericirii pierdute / 447
PARTEA A VIII-A	A doua primăvară / 504
PARTEA A IX-A	Viața alături de Max / 589
PARTEA A X-A	Cel de-Al Doilea Război Mondial / 676
PARTEA A XI-A	Toamna / 713
	Epilog / 745
	Indice / 751

Prefață

Agatha Christie a început să lucreze la cartea de față în aprilie 1950; a terminat-o cu aproximativ cincisprezece ani mai târziu, la vârsta de 75 de ani. În cuprinsul unei cărți scrise pe parcursul unei perioade atât de îndelungate este inevitabil să nu se strecoare anumite repetiții și inconsecvențe, care au fost însă filtrate ulterior. Cu toate acestea, n-a fost lăsat pe dinafară niciun detaliu cât de cât relevant. În esență, puteți fi încredințați că autoarea ar fi încuviințat pe deplin publicarea acestei autobiografii, așa cum vă este prezentată în continuare.

Și-a încheiat opera autobiografică la vârsta de 75 de ani pentru că, după cum s-a exprimat ea însăși, „mi se pare că a sosit momentul să mă opresc. Asta fiindcă am impresia că am spus tot ce era de spus despre viața mea“. Ultimei zece ani de viață i-au oferit câteva satisfacții remarcabile, dintre care enumerăm: ecranizarea romanului *Crima din Orient Express*; punerea în scenă a formidabilei piese de teatru *Cursa de șoareci*, care continuă să-i țină pe spectatori cu sufletul la gură chiar și în ziua de azi; sporirea, cu fiecare an, a numărului de romane vândute în toată lumea; adjudecarea unui loc de cinste în listele de bestselleruri din Statele Unite – asta după ce, de ani buni, deținea acest titlu pe tot cuprinsul Marii Britanii și al Commonwealthului – și, nu în ultimul rând, primirea titlului nobiliar de „Dame“¹ a Imperiului

¹ Titlu nobiliar acordat femeilor pentru merite deosebite, echivalentul titlului nobiliar „Sir“, acordat bărbaților în Imperiul Britanic (n.tr.)

Britanic, în anul 1971. Totuși, toate aceste succese nu reprezintă decât o încununare suplimentară a unor realizări care, pentru ea, erau deja de domeniul trecutului. În anul 1956 Agatha scria, pe bună dreptate: „Sunt mulțumită. Am ajuns acolo unde am năzuit să ajung“.

Deși cartea de față este o autobiografie și, ca orice autobiografie, începe cu un așa-zis „moment 0“ și continuă până în momentul încheierii scrierii, Agatha Christie nu s-a lăsat încorsetată de cerințele stricte ale rigorii cronologice. Frumusețea acestei cărți constă, în mare parte, în libertatea narațiunii, al cărei fir este dirijat de autoare după bunul plac: ba își ia o pauză ca să mediteze asupra obiceiurilor de neînțelese ale servitoarelor ori asupra compensațiilor vârstei înaintate; ba deviază de la subiect, atunci când nepotul ei îi aduce aminte de vreo trăsătură de caracter a copilei Agatha Christie. În același timp, nu se simte obligată să includă orice întâmplare, orice amănunt. Anumite episoade care li s-ar putea părea importante unora – renumita sa dispariție, de pildă – nu sunt menționate, deși în cazul acesta, în mod particular, face, pe ici-pe colo, câteva aluzii la un episod de amnezie din trecut, care ne ajută să ne facem o idee cu privire la adevăratul curs al evenimentelor. Cât despre restul, „presupun că mi-am amintit ceea ce am vrut să îmi amintesc“ și, cu toate că descrie despărțirea de primul său soț în cuvinte de o demnitate emoționantă, este evident că preferă să evoce părțile amuzante ale existenței sale. Puțini sunt cei care pot să afirme că au avut o viață mai intensă și mai „colorată“, iar cartea de față este, mai presus de orice, un imn închinat bucuriei de a trăi.

Dacă Agatha Christie ar fi apucat să-și publice cartea în timpul vieții, cu siguranță ar fi dorit să le mulțumească tuturor celor care au contribuit la această stare de bucurie și în primul rând, desigur, soțului ei Max și celorlalți membri ai familiei. Pe de altă parte, cred că și noi, editorii, ar trebui la rândul nostru să îi mulțumim Agatheii Christie. Timp de cincizeci de ani ne-a intimidat, ne-a apostrofat și ne-a umplut de încântare. Perfecționismul ei, manifestat în toate aspectele activității editoriale, a fost o continuă provocare pentru noi;

buna dispoziție și pofta ei de viață ne-au încălzit inimile. Că era îndrăgostită de arta scrisului este indubitabil și reiese clar din paginile care urmează; un alt lucru incontestabil, dar care nu reiese din lectura biografiei sale, este verva cu care ea își comunica bucuria scrisului tuturor acelor cu care colaborează la scrierea unei cărți, așa încât publicarea romanelor sale producea o adevărată încântare. Fără doar și poate, atât ca scriitoare, cât și ca om, Agatha Christie a fost și va rămâne unică.

Cuvânt-înainte

NIMRUD, IRAK. 2 aprilie 1950.

Nimrud este numele modern al străvechiului oraș Calah, în Antichitate capitala militară a Asiriei. Sediul expediției noastre, construit din chirpici, se înalță pe versantul estic al colinei și era compus dintr-o bucătărie, o sufragerie și o cameră de zi, o cameră de lucru, un laborator, un birou de proiectare, o magazie încăpătoare, un atelier de olărit și o minusculă cameră obscură (de dormit, dormim în corturi). Însă de anul acesta a fost adăugată încă o încăpere – o cameră care măsoară în jur de trei metri pătrați. Pe pavajul de beton sunt așternute câteva rogojini și carpete din material aspru, viu colorate. Pe unul dintre pereți este agățat un tablou de-al unui tânăr artist irakian, înfățișând doi măgari într-un bazar oriental, totul sub forma unui labirint de cuburi pictate în culori țipătoare. Fereastra dă înspre răsărit, unde se văd munții acoperiți de zăpadă ai Kurdistanului. Pe partea exterioară a ușii este lipit un cartonaș pătrat, pe care scrie, cu litere cuneiforme, BEIT AGATHA (Casa Agathe).

Așadar, aceasta este „casa“ mea, în interiorul căreia mă bucur de o intimitate desăvârșită, prin urmare mă pot dedica scrisului trup și suflet. Cum săpăturile continuă și capătă tot mai multă anvergură, probabil că nu voi mai avea timp pentru asta. Va trebui ca obiectele să fie curățate și restaurate. Se vor face fotografii, apoi vor fi

etichetate, catalogate și împachetate. În prima săptămână însă sau în primele zece zile ar trebui să fie relativ lejer.

E adevărat că sunt anumite lucruri care mă împiedică să mă concentrez la munca mea. Sus, pe acoperiș, lucrătorii arabi țopăie de colo-colo, strigând unul la celălalt și clătînând întruna scara și așa instabilă. Câinii latră, curcile cloncăne. Calul polițistului își zdrăngăne lanțul cu care e priponit, iar fereastra și ușa camerei mele refuză să stea închise, izbindu-se de perete când una, când cealaltă. Eu stau așezată la o masă de lemn relativ stabilă, având alături o cutie de tablă viu colorată, din acelea cu care arabii obișnuiesc să călătorească. Aici mi-am propus să-mi țin manuscrisul la care lucrez.

Ar trebui să scriu un roman polițist, dar, în virtutea imboldului natural al scriitorului de a scrie orice altceva decât ce ar trebui, mă trezesc și eu tânjind, dintr-odată, să-mi scriu autobiografia. Dorința de a-și scrie autobiografia îi cuprinde la un moment dat pe toți scriitorii, cel puțin așa am auzit. Pe mine, una, m-a cuprins subit.

Dacă mă gândesc mai bine, autobiografie este un cuvânt mult prea pretențios, care presupune o cercetare amănunțită a vieții persoanei în cauză. Autobiografia implică nume, date și locuri rediate într-o ordine cronologică riguroasă. Dorința mea, însă, este să îmi afund mâna până la cot și să scot de prin cotloanele memoriei un pumn întreg de amintiri.

Viața, după părerea mea, este formată din trei părți: prezentul, captivant și de obicei plăcut, care zboară de la un minut la altul cu o viteză fatală; viitorul, obscur și nesigur, pentru care ne facem diferite planuri, care mai de care mai interesante – cu cât mai fanteziste și mai improbabile, cu atât mai bine, având în vedere că socoteala de acasă nu se potrivește mai niciodată cu cea din târg, așa că măcar cu atâta să rămânem, cu plăcerea de a plănuși – și, în fine, trecutul, cu amintiri și fapte ce reprezintă temelia prezentului nostru și care sunt readuse brusc la viață de un miros, de coama unui deal, de o melodie veche – banalități de genul ăsta, care te fac să rostești din senin: „Îmi amintesc...“, cuprins de o plăcere stranie, inexplicabilă.

Asta este una dintre compensațiile vârstei înaintate și este de-a dreptul delicioasă: să-ți aduci aminte.

Din nefericire, de multe ori ne dorim nu doar să ne aducem aminte, ci și să *vorbim* despre amintirile noastre. Iar lucrul acesta – trebuie să-ți repeți ție însuși – este plictisitor pentru ceilalți. De ce ar fi interesați cei din jur de niște povești care țin de viața *ta*, și nu de-a lor? E adevărat, când e vorba de tineri, aceștia te ascultă, din când în când, cu aceeași curiozitate pe care o manifestă și față de evenimentele istorice.

– Presupun, spune curioasă o tânără bine-crescută, că vă amintiți *perfect* de Războiul din Crimeea.

Oarecum ofensată, îi răspund că nu sunt chiar atât de bătrână. Cu aceeași indignare, țin să precizez că nu am avut nicio legătură cu Răscoala Sipailor¹. În schimb, mă văd nevoită să recunosc că îmi aduc aminte de Războaiele Burilor² – și e normal să-mi aduc aminte, având în vedere că fratele meu a participat la acestea.

Una dintre cele mai timpurii amintiri care îmi apar în fața ochilor este cu mine străbătând străzile Dinardului, împreună cu mama mea, într-o zi de târg. Un băiețandru având un coș plin cu tot felul de fleacuri se izbește de mine, mai-mai să mă doboare. Izbitura îmi provoacă durere, așa că încep să plâng. Cred că am în jur de șapte ani.

¹ Răscoala indiană sau răscoala sipailor (1857-1858) – o revoltă de amploare împotriva dominației britanice în India. A fost inițiată de trupele indiene (sipai) aflate în slujba Companiei Britanice a Indiilor de Est. Răscoala a început când sipaii au refuzat să smulgă capetele noilor cartușe de pușcă, întrucât acestea erau unse cu un amestec de grăsime (de porc) considerat impur din punct de vedere religios. Au fost încătușați și întemnițați; înfuriați, camarazii lor i-au împușcat pe ofițerii britanici și au pornit în marș spre Delhi. Au urmat lupte crâncene, soldate cu înfrângerea indienilor. (n.tr.)

² Războaiele Burilor – conflicte desfășurate în 1881 și respectiv între 11 octombrie 1899 și 31 mai 1902, între Imperiul Britanic și burii (de origine olandeză) din cele două republici independente: Republica Sud-Africană (Republica Transvaal) și Statul Liber Orange. S-au sfârșit prin anexarea regiunii de către Imperiul Britanic și formarea Uniunii Africii de Sud ca parte din Commonwealth. (n.tr.)

Mama, care este adepta unei conduite impasibile în locurile publice, mă dojenește cu asprime.

– Gândește-te la vitejii noștri soldați din Africa de Sud, îmi recomandă ea.

În replică, mă apuc de zbierat:

– Nu vreau să fiu un soldat viteaz! Vreau să fiu o fricoasă!

Mă întreb după ce reguli se ghidează amintirile noastre. În viață e ca la cinematograful. În clipa asta mă văd mâncând ecleruri la ziua mea și în clipa următoare cadrul se schimbă. Au trecut doi ani, iar eu stau în poala bunicii, care mă ține strâns de mâini și de picioare, de parcă aș fi o găină proaspăt cumpărată de la băcănie, și râd de mă prăpădesc.

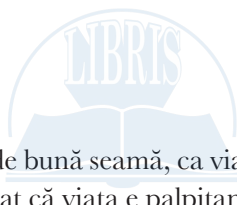
Sunt doar crâmpie răzlețe – iar între ele spații goale, pauze ce durează luni sau chiar ani de zile. Ce am făcut în tot acel răstimp? Asta mă duce cu gândul la întrebarea lui Peer Gynt¹: „Unde eram eu, sinele meu, ființa mea lăuntrică, adevăratul meu eu?”

Nu ajungem niciodată să ne cunoaștem pe deplin pe noi înșine, deși uneori, în străfulgerări de-o clipă, reușim să întrezărim ființa noastră lăuntrică. În ceea mă privește, cred că amintirile reprezintă tocmai acele momente care, așa neînsemnate cum ar putea părea la prima vedere, exprimă însuși sinele nostru, esența cea mai adevărată a ființei noastre.

Eu, cea de azi, sunt aceeași persoană ca fetița cu bucle blonde, spălăcite. Casa în care sălășluiește spiritul meu crește, dezvoltă instincte, gusturi, emoții și abilități intelectuale, însă eu, adevărata Agatha, sunt tot aceeași. Nu o cunosc pe Agatha în toată plinătatea ființei sale. Doar Dumnezeu, cred eu, o cunoaște pe deplin.

Așadar, iată-ne pe toate, micuța Agatha Miller, adulta Agatha Miller, Agatha Christie și Agatha Mallowan, pornind împreună la drum – dar încotro? Ei bine, asta nu știe nimeni – lucru care face,

¹ Peer Gynt – personajul principal din piesa în cinci acte, având același nume, scrisă de dramaturgul norvegian Henrik Ibsen (n.tr.)

de bună seamă, ca viața să fie palpitantă. Întotdeauna am considerat că viața e palpitantă și o cred în continuare.

Din cauză că omul nu cunoaște decât foarte puțin din ea – o părticică infimă – este precum un actor care are doar câteva replici de rostit în Actul I. Le-a primit scrise pe o hârtie și asta e tot ce știe. Nu a citit piesa până la sfârșit. Și de ce ar citi-o? Nu trebuie să spună decât „Telefonul e deranjat, doamnă“, după care se retrage în culise.

Când însă cortina se ridică, în seara spectacolului, el va auzi toată piesa și va fi acolo, alături de restul actorilor, gata să-și între în rol.

Să faci parte dintr-un tot grandios, pe care nu îl înțelegi mai deloc, mi se pare a fi unul dintre cele mai incitante aspecte ale vieții, în general.

Eu iubesc viața. Am trecut prin momente de disperare, de cumplită nefericire, prin clipe de tristețe răvășitoare, dar dincolo de toate astea continui să cred cu îndârjire că simplul fapt că *trăiesc* este un lucru extraordinar.

Așa că ceea ce am de gând să fac este să mă desfăt cu amintirile mele – pe îndelete, fără nicio grabă –, așternându-le din când în când pe hârtie. E o muncă ce-mi va lua mulți ani, probabil. Dar de ce o numesc *muncă*? De fapt, e un privilegiu. Cândva am văzut un pergament chinezesc foarte vechi, de care m-am îndrăgostit pe loc. Înfățișa un bătrân care ședea sub un copac și se juca moara. Desenul se intitula *Bătrân savurând bucuria tihnei*. Mi-a rămas întipărit în minte pe vecie.

Așadar, acum, întrucât am hotărât că vreau să mă delectez cu aducerile-aminte, ar fi bine să încep. Și, chiar dacă nu am pretenția că voi fi capabilă să respect ordinea cronologică a evenimentelor, cel puțin pot încerca să încep cu începutul.

PARTEA I

ASHFIELD

*O! ma chère maison; mon nid, mon gîte
Le passé l'habite... O ma chère maison¹*

UNU

Unul dintre cele mai minunate lucruri care ți se pot întâmpla în viața asta e să ai parte de o copilărie fericită. Eu am avut o copilărie foarte fericită. Locuiam într-o casă cu o grădină pe care le adoram; aveam o dădacă plină de răbdare și înțelepciune; un tată și o mamă care se iubeau unul pe celălalt, așa încât își îndeplineau în chip desăvârșit rolul de soți și de părinți, deopotrivă.

Privind în urmă, îmi dau seama că am avut parte de un cămin cu adevărat fericit. Asta se datora în mare parte tatălui meu, care era un om nespus de plăcut. Însușirea aceasta de a fi plăcut a căzut oarecum în desuetudine în ziua de azi. Oamenii au tendința să pună accentul pe inteligență, pe abilități, pe prestigiul individului, pe capacitatea lui de a contribui la bunul mers al comunității din care face parte. Charles Dickens oglindește lucrul acesta cu măiestrie în romanul *David Copperfield*:

¹ O! draga mea casă; cuibul meu, căminul meu
Trecutul locuiește azi în tine... O, draga mea casă (în lb. franceză în text, n.tr.)

„– Fratele dumitale este un om plăcut, Peggotty? am întrebat eu cu prudență.

– Vai, și încă ce plăcut e! exclamă Peggotty“.

Puneți-vă și voi întrebarea aceasta cu privire la prietenii și cunoștințele voastre și probabil veți fi surprinși să constatați cât de puțini sunt aceia care merită un răspuns precum cel al lui Peggotty.

Presupun că tatăl meu nu ar fi fost la înălțimea standardelor moderne. Era un om indolent, cu o fire domoală. Erau vremuri în care se trăia din venituri independente, iar dacă aveai norocul să beneficiezi de un astfel de venit, nu era nevoie să mai muncești. Nici nu se aștepta să faci asta. Oricum, înclin să cred că tatăl meu nu s-ar fi împăcat prea bine cu ideea de muncă.

În fiecare dimineață pleca de acasă – locuiam în orașul Torquay – și mergea la club. Se întorcea cu birja la ora prânzului, iar după-amiază mergea din nou la club, unde juca whist¹ toată după-masa, și venea acasă tocmai la timp ca să se îmbrace pentru cină. În timpul sezonului, își petrecea timpul la Clubul de Cricket, unde deținea funcția de președinte. În afară de asta, din când în când punea în scenă câte o piesă de teatru cu actori amatori. Avea foarte mulți prieteni și îi plăcea la nebunie să-i invite la cină și să-i distreze. În fiecare săptămână organiza un dineu fastuos la noi acasă, iar de două sau de trei ori pe săptămână o scotea pe mama în oraș.

Abia mai târziu am realizat cât de iubit a fost tatăl meu. După moartea sa am primit scrisori din toate colțurile lumii. Negustori locali, birjari și vechi angajați – mereu venea câte unul la mine și-mi spunea: „Ah! Mi-l amintesc bine pe domnul Miller. N-am să-l uit niciodată. Nu mai sunt mulți ca el în ziua de azi“.

Totuși, nu aș putea afirma că avea cine știe ce calități remarcabile. Nu era de o inteligență ieșită din comun. Cred, pur și simplu, că era înzestrat cu o inimă sinceră și iubitoare și că ținea mult la

¹Joc de cărți clasic, care a cunoscut perioada de glorie în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, după care a fost detronat de bridge (n.tr.)

semenii săi. Avea un simț al umorului grozav, așa încât se pricepea de minune să-i facă pe oameni să râdă. Nu vedeai la el urmă de răutate sau de invidie și era de o generozitate de-a dreptul uluitoare. În plus, emana o bucurie și o pace care atrăgeau ca un magnet.

Mama mea era total diferită. Avea o personalitate enigmatică, fascinantă – mult mai puternică decât cea a tatălui meu. Ideile sale erau de o originalitate care te lăsa cu gura căscată, în schimb era extrem de timidă și de lipsită de încredere în propria persoană, lucru care o umplea de nefericire. În adâncul inimii ei, cred că era de o melancolie iremediabilă.

Atât servitorii, cât și copiii îi erau profund devotați și se conformau fără crâcnire celei mai mici cerințe a ei. Ar fi fost o educatoare excepțională. Orice cuvânt rostit de ea căpăta numaidecât o semnificație impresionantă. Monotonia o plictisea de moarte, drept pentru care avea obiceiul să sară de la un subiect la altul cu o asemenea vivacitate, încât uneori conversațiile cu ea erau de-a dreptul năucitoare. După cum pe drept cuvânt îi reproșa câteodată tata, era complet lipsită de simțul umorului. La acest reproș răspundea, pe un ton ofensat: „Doar pentru că nu mi se pare că unele povești de-ale tale sunt amuzante, Fred...“, la care tata izbucnea într-un râs zgomotos.

Era cu vreo zece ani mai tânără ca tata, pe care îl iubea cu patimă încă din copilărie, de la vârsta de zece ani. Pe vremea când tata era doar un tânăr vesel și petrecăreț, care se bucura de viață când la New York, când în sudul Franței, mama mea, o fată liniștită și timidă, stătea acasă și se gândea la el, copiind câte un poem în „albumul“ ei sau brodând o copertă de carte pentru el. Copertă pe care, în paranteză fie spus, tatăl meu avea să o păstreze toată viața.

O idilă tipică epocii victoriene, dar înțesată cu sentimente dintre cele mai profunde.

Îmi place să vorbesc despre părinții mei nu doar pentru simplul motiv că *sunt* părinții mei, ci pentru că ei au reușit să atingă acest ideal rarissim – o căsnicie fericită. Până în prezent am văzut doar

patru căsnicii reușite. Există oare vreo rețetă a succesului? N-aș crede. Dintre cele patru căsnicii la care mă refer, prima este cea a unei tinere fete de șaptesprezece ani, măritată cu un bărbat mai în vârstă decât ea cu mai bine de cincisprezece ani. Acesta obiectase că ea e prea tânără ca să poată lua o asemenea decizie. Fata replicase că e perfect capabilă să decidă ce vrea și, mai mult decât atât, luase hotărârea să se mărite cu el cu trei ani în urmă! Căsnicia lor a fost supusă unor grele încercări, prin faptul că mai întâi una dintre mamele-soacre și apoi și cea de-a doua s-au mutat împreună cu ei – lucru care poate să „avarieze“ orice relație conjugală. Tânăra soție era însă o ființă calmă, cu o personalitate extrem de puternică. Îmi amintește întru câtva de mama mea, fără să aibă inteligența acesteia și preocupările ei intelectuale. În fine, tânăra i-a născut soțului ei trei copii, care sunt acum oameni în toată firea, pe picioarele lor. Căsnicia lor durează de mai bine de treizeci de ani și se iubesc la fel de mult ca în prima zi. Al doilea exemplu este cel al unui tânăr care s-a căsătorit cu o femeie mai în vârstă decât el cu cincisprezece ani – o văduvă. Aceasta l-a respins ani în șir, însă în cele din urmă l-a acceptat și au trăit fericiți împreună vreme de 35 de ani, până la moartea ei.

Mama mea, Clara Boehmer, a avut o copilărie nefericită. Tatăl ei, ofițer în batalionul Argyll Highlanders¹, își pierduse viața în urma unei căzături fatale de pe cal, lăsând-o pe bunica mea văduvă, cu patru copii mici de crescut. Avea doar 27 de ani și niciun alt venit în afara pensiei de urmaș. Atunci, sora ei mai mare, care se măritase recent cu un american bogat – aflat la a doua căsătorie – s-a oferit să înfieze unul dintre cei patru orfani de tată, spre a-l crește ca pe propriul copil.

Pentru văduva tânără și copleșită de griji, care cosea zi și noapte ca să-și poată întreține și educa cei patru copii, oferta aceasta a fost de nerefuzat. Având trei băieți și o fată, a ales-o pe aceasta din

¹ Batalion de infanterie din cadrul Regimentului Regal al Scoției (n.tr.)

urmă, fie din cauză că avea convingerea că băieții se descurcă mai ușor în viață, pe când o fată are nevoie de anumite avantaje materiale, fie – așa cum a crezut mama întotdeauna – pentru că ținea mai mult la băieți. Astfel, mama mea a plecat din Jersey și s-a mutat în partea de nord a Angliei, într-un cămin ciudat. Presupun că amărăciunea resimțită și durerea de a nu fi dorită i-au influențat mult perspectiva asupra vieții. I-au zdruncinat încrederea în sine și au făcut-o foarte suspicioasă cu privire la afecțiunea manifestată de cei din jurul ei. Mătușa ei era o femeie cumsecade, generoasă și agreabilă, dar nu era capabilă să înțeleagă sentimentele unui copil. Mama mea a avut parte de toate așa-zisele avantaje ale unui cămin confortabil și ale unei educații bune, însă pierduse – și nimic nu putea să înlocuiască lucrul acesta – viața lipsită de griji pe care o împărțea cu frații ei în sânul *propriei familii*. Deseori am citit prin ziare, la rubrica de sfaturi adresate cititorilor, întrebări formulate de părinți îngrijorați, care voiau să știe ce să facă, dacă să permită înfierea copilului lor de către o altă persoană, în vederea „avantajelor pe care noi nu putem să i le oferim – cum ar fi o educație de calitate“. Și de fiecare dată îmi venea să strig în gura mare: „Nu renunțați la copil!“ Căminul părintesc, familia de origine, dragostea și sentimentul de apartenență... se pot compara toate acestea cu avantajul educației, fie ea și cea mai grozavă din lume?

Mama mea suferea enorm în noua sa familie. În fiecare noapte adormea plângând amarnic, slăbea din ce în ce mai mult și era tot mai palidă, până când, în cele din urmă, căzu la pat și mătușa ei fu nevoită să cheme medicul. Acesta era un om mai în vârstă, cu experiență, care, după ce stătu de vorbă cu fetița, îi comunică mătușii: „Copilei îi este dor de familia ei“. Mătușa rămase stupefiată și nu-i veni să creadă. „Oh, nu, spuse ea. Nu se poate. Clara e un copil cuminte și liniștit, nu ne face niciodată necazuri și e destul de fericită.“ Bătrânul medic se duse din nou la patul copilei și discută încă o dată cu aceasta. Parcă avea frați, nu-i așa? Câți? Cum se numeau? În cele din urmă, fetița izbucni în plâns și întreaga poveste ieși la iveală.

Faptul că și-a mărturisit durerea i-a ușurat întrucâtva suferința, însă sentimentul acela de „a nu fi dorită“ nu a părăsit-o niciodată. Cred că nu a iertat-o pe bunica pentru asta până la moarte. S-a atașat, în schimb, foarte tare de „unchiul“ ei, americanul. Acesta era deja destul de bolnav la vremea aceea, dar ținea mult la micuța și tăcuta Clara, care obișnuia să îi citească din cartea ei preferată, *Regele râului de aur*¹. Însă adevăratele clipe de bucurie le trăia cu prilejul vizitelor periodice ale fiului vitreg al mătușii – Fred Miller – așa-numitul „verișor Fred“. Acesta avea pe atunci în jur de douăzeci de ani și era foarte amabil cu mica lui „verișoară“. Într-o zi, când ea avea în jur de unsprezece ani, îl auzi pe tânărul Fred spunându-i mamei sale vitrege:

– Ce ochi frumoși are Clara!

Clara, care mereu se considerase banală, ștearsă, dădu fuga sus, la etaj, și se cercetă cu atenție în oglinda uriașă din dressingul mătușii. Poate că avea dreptate, ochii ei erau *într-adevăr* destul de frumoși... Se simți cuprinsă de o bucurie nemăsurată. Din momentul acela, inima ei îi aparținu lui Fred pe vecie.

Întors în America, la el acasă, un vechi prieten de familie îi spusese tânărului:

– Freddie, într-o bună zi tu ai să te căsătorești cu verișoara ta, micuța englezoaică.

Stupefiat, acesta replică:

– Cu Clara? Dar e doar o copilă.

Însă avusese mereu un sentiment special față de copila care îl iubea în tăcere. Păstra toate scrisorile copilărești și poemele pe care i le scria ea și, după un lung șir de flirturi și de aventuri cu diverse frumuseți la modă și minți luminate din New York (printre care se număra și Jenny Jerome, devenită ulterior Lady Randolph Churchill²), s-a întors în Anglia și i-a cerut micuței verișoare să fie soția lui.

Tipic pentru mama mea, în prima fază l-a refuzat categoric.

¹ *The King of the Golden River*, titlul original în lb. engleză (n.tr.)

² Randolph Churchill (1911-1968) – fiul renumitului prim-ministru britanic Winston Churchill și membru al Partidului Conservator (n.tr.)

– De ce ai făcut asta? am întrebat-o eu odată.

– Pentru că eram tristă, mi-a răspuns ea.

Un argument cel puțin ciudat, dar, pentru ea, suficient de valabil.

Tatăl meu nu avea însă de gând să se dea bătut așa ușor. Și-a formulat cererea din nou, iar de data aceasta mama și-a învins îndoielile și a acceptat, destul de șovăielnic, să se mărite cu el, deși o măcinau temerile că soțul ei avea să fie „dezamăgit de ea“.

Așadar, s-au căsătorit, iar tabloul cu mama mea, îmbrăcată în rochia ei de mireasă, înfățișează o tânără cu chipul grav, frumos, cu părul negru și cu ochii mari, căprui.

Înainte să se nască sora mea, au plecat la Torquay, pe vremea aceea o stațiune de iarnă foarte la modă, ce se bucura de prestigiul pe care mai târziu avea să-l cedeze Rivierei, și au închiriat aici un apartament mobilat. Tatăl meu era încântat de Torquay. Iubea marea. Avea mai mulți prieteni care locuiau aici și alți câțiva, americani de origine, care veniseră ca să-și petreacă iarna. Sora mea, Madge, s-a născut în Torquay și, la scurt timp după nașterea ei, părinții mei au plecat în America, unde intenționau să se mute definitiv. Bunicii tatălui meu mai trăiau încă; după ce mama lui murise, în Florida, tata fusese crescut de aceștia în cadrul idilic al regiunii rurale din New England. Era foarte atașat de bunicii săi, care, la rândul lor, de-abia așteptau să le cunoască pe soția și pe fetița lui nou-născută. Fratele meu a venit pe lume în America. După o vreme, tata a hotărât să se întoarcă în Anglia. La scurt timp după întoarcerea lor, afacerile îl obligară însă să meargă din nou la New York. Atunci îi propuse mamei să găsească o casă mobilată în Torquay, urmând ca familia să se stabilească și să îl aștepte acolo.

În consecință, mama se apucă să caute o locuință mobilată în Torquay. Într-o zi veni acasă și anunță, cu glas triumfător:

– Fred, am cumpărat o casă!

Tatăl meu fu cât pe ce să leșine la auzul acestora. El încă visa că vor locui în America.

– De ce ai făcut una ca asta? întrebă el.

– Pentru că mi-a plăcut mult, fu explicația mamei.

Văzuse, se pare, în jur de 35 de case, dar una singură îi plăcuse, iar aceea nu era de închiriat, ci doar de vânzare. Astfel că mama, care avea 2 000 de lire cu titlul de moștenire din partea soțului mătușii mele, apelase la aceasta din urmă – care se ocupa de administrarea averii sale – și cumpărase pe loc casa cu pricina.

– Dar vom sta aici doar un an de zile, oftă tata. *Cel mult.*

Mama, care în opinia noastră, a tuturor, era înzestrată cu darul profeției, îl liniști, spunând că o vor vinde când va fi nevoie. Probabil simțea, în adâncul sufletului, că familia ei avea să locuiască în casa aceea mulți ani de atunci încolo.

– M-am îndrăgostit de casa aia din clipa în care am pus piciorul în ea, stăruia ea. Domnește înăuntru o atmosferă pașnică, minunată.

Casa aparținea unui cuplu de quakeri¹ pe nume Brown, iar când mama, pe un ton șovăielnic, încercă să o consoleze pe doamna Brown pentru faptul că erau nevoiți să plece din casa în care locuiseră atâția ani, bătrâna doamnă îi spuse cu blândețe:

– Sunt bucuroasă să știu că dumneata și copiii dumitale veți locui aici, draga mea.

Cuvintele acestea au fost o adevărată binecuvântare, după cum îmi mărturisii mama mai târziu.

Cred că, *într-adevăr*, casa aceea era binecuvântată. Era o vilă ca oricare alta, nici măcar situată în zona cea mai căutată a orașului – în Warberrys sau în Lincombes –, ci tocmai în capătul celălalt al Torquay-ului, în zona veche din Tor Mohun. La vremea aceea, șoseaua pe marginea căreia se afla casa ducea direct spre comitatul bogat al Devonului, plin de alei verzi și de câmpuri mănoase. Casa,

¹ Numele dat membrilor unei secte protestante, numite și *Societatea Religioasă a Prietenilor*, mișcare creștină înființată de puritanul englez George Fox la jumătatea secolului al XVII-lea. La începuturi, quakerii nu aveau preoți sau pastori și nici liturghii, deoarece credeau că Dumnezeu îl va inspira pe unul dintre membrii congregației să vorbească în numele Lui. (n.tr.)

ce purta numele de Ashfield, a fost căminul meu, cu mici întreruperi, aproape toată viața.

Asta pentru că tatăl meu a renunțat, în cele din urmă, la ideea de a ne muta în America. I-a plăcut în Torquay atât de mult, încât a decis să nu mai plecăm de aici. Era mulțumit cu clubul lui, cu whistul și cu prietenii săi. Mamei, în schimb, nu-i plăcea să locuiască pe malul mării, detesta orice tip de reuniune socială și habar n-avea să joace cărți. Cu toate acestea, a trăit fericită la Ashfield, organizând dineuri fastuoase și participând la diverse acțiuni sociale. În serile liniștite, când stăteau acasă, îl puneau pe tata să-i relateze ce evenimente se mai petrecuseră în oraș sau la club și îl asculta plină de curiozitate.

– Nimic, îi răspundea tata pe un ton vesel.

– Ei, Fred, dar cu siguranță *cineva* o fi spus ceva interesant, nu?

Tata se vede silit să-și scoțiecească prin memorie, dar tot nu găsește nimic demn de relatat. Nimic altceva decât că M, zgârcit ca întotdeauna, refuză să-și cumpere gazeta de dimineață și preferă să vină la club și să citească ziarul acolo, după care insistă să le comunice și celorlalți ce a citit: „Vreau să vă întreb, prieteni, dacă ați aflat ce s-a întâmplat la frontiera de nord-vest...” și altele de genul acesta. Toți sunt iritați de atitudinea sa, având în vedere că M este unul dintre membrii cei mai înstăriți ai clubului.

Mama mea, care a mai auzit povestea asta, nu e deloc satisfăcută. Tata, mulțumit că interogatoriul s-a terminat, nu mai scoate niciun cuvânt. Se lasă pe spătarul scaunului, își întinde picioarele în fața focului și se scarpină ușor în cap (un obicei interzis).

– La ce te gândești, Fred? îl iscodește mama.

– La nimic, îi răspunde tata și nu minte când spune asta.

– *Nu se poate să nu te gândești la nimic!*

Răspunsul tatei o umple pe mama de consternare de fiecare dată. Pentru ea, așa ceva e de neconceput. În mintea ei, gândurile zboară în toate direcțiile, precum un cârd de păsări în căutarea apei. Îi este imposibil să nu se gândească la nimic, ei, care se gândește la trei lucruri deodată.

După cum am constatat mult mai târziu, ideile mamei erau întotdeauna desprinse de realitate, într-o câtva. Ea vedea lumea în culori mult mai strălucitoare și oamenii, mult mai buni sau mai răi decât în realitate. Probabil din cauză că în copilărie fusese tăcută, retrasă și foarte introvertită, avea tendința să acorde o importanță exagerată celor mai neînsemnate lucruri, afișând uneori o atitudine de-a dreptul melodramatică. Imaginația ei era atât de bogată și de creativă, încât nimic nu i se părea banal sau insignifiant. De asemenea, avea momente de o extraordinară intuiție – știa dintr-odată ce gândeau ceilalți. Când fratele meu era în armată și trecea prin niște dificultăți de ordin financiar, pe care nu avea de gând să le divulge părinților, mama îl luă prin surprindere într-o seară, când acesta stătea la masă încruntat, cu o expresie îngrijorată.

– De ce te-ai dus la cămătari, Monty? îl întrebă ea. Ai umblat la banii din testamentul bunicului tău? N-ar fi trebuit să faci asta. Mai bine du-te la taică-tău și spune-i despre ce e vorba.

Această capacitate a ei de a intui lucrurile îi surprindea mereu pe membrii familiei. Sora mea spunea odată: „Dacă există ceva ce nu vreau să aflu mama, nici măcar nu mă *gândesc* la lucrul respectiv când ea e prin preajmă“.

DOI

E greu de spus care e prima amintire a unui om. Eu îmi aduc aminte cât se poate de clar de ziua în care am împlinit trei ani. Încerc și acum sentimentul de importanță care m-a copleșit cu acel prilej. Servim cu toții ceaiul în grădină – în acea parte a grădinii unde, mai târziu, atârna un hamac legat de doi copaci.

Pe măsuta de servit ceaiul e plin de prăjituri, în mijlocul cărora tronează tortul aniversar, acoperit cu glazură de zahăr, în care sunt înfipite lumânările. Trei lumânări. Și apoi un incident care face senzație – un păianjen mic și roșu, atât de mic încât abia îl zăresc, străbate cu repeziciune fața de masă albă. Mama spune: